

Overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het Nederlands actieplan Duurzame gewasbescherming. Die gezamenlijke aanpak biedt goede kansen voor verdere verduurzaming van de gewasbescherming in Nederland, maar daarvoor is wel nodig dat de doelen van het actieplan concreter en meer 'afrekenbaar' worden gemaakt. Ook kan duidelijker worden aangegeven langs welke weg de doelen gehaald kunnen worden. Kortom, om de gekozen aanpak te doen slagen is het nodig dat de overheid duidelijke doelen stelt en waar nodig tot eenduidige regelgeving komt.

Heldere doelen en regelgeving noodzakelijk

De gekozen aanpak waarbij overheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor uitvoering van het concept actieplan leidt tot draagvlak en kan bijdragen aan de verdere verduurzaming van de gewasbescherming in Nederland. Bij zo'n breed gedragen 'governance'-benadering is het wel van belang dat de overheid duidelijke doelen en randvoorwaarden stelt en waar nodig tot regelgeving komt. Eén van de belangrijkste conclusies van de evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming is dat juist regelgeving ervoor gezorgd heeft dat de milieubelasting in de periode 2000-2010 substantieel omlaag is gebracht (zie <http://www.pbl.nl/publicaties/2012/evaluatie-van-de-nota-duurzame-gewasbescherming>).

Voor de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater (t.b.v. drinkwatervoorziening en ecologische kwaliteit) gelden de doelen pas voor 2027, ver na de periode van het actieplan (2013-2018). Voor de arbeidsveiligheid van medewerkers in de tuinbouw zijn geen streefcijfers en maatregelen vastgesteld, terwijl juist die als zorgpunt naar voren kwam uit de evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming.

Minder ambitie

Het PBL constateert dat de ambities voor de waterkwaliteit flink zijn bijgesteld ten opzichte van het tot nu toe geldende beleid. Ging de nota Duurzame gewasbescherming er nog vanuit dat de waterkwaliteitsnormen in 2010 niet meer zouden worden overschreden, het concept actieplan stelt dat moment uit tot 2027. Bovendien wordt deze voorwaarde alleen nog gesteld aan de kwaliteit van zogenoemde "KRW-waterlichamen", waarover moet worden gerapporteerd aan Brussel, en dus niet aan de waterkwaliteit in kavelsloten en veel andere kleinere oppervlaktewateren. Het PBL wijst erop dat het loslaten van de zorg voor deze kleinere oppervlaktewateren ook de waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen ongunstig kan beïnvloeden, omdat ze er mee in verbinding staan.

Stofgerichte aanpak meest effectief

De huidige milieubelasting wordt voor een groot deel veroorzaakt door een beperkt aantal stoffen. Het PBL concludeerde daarom in haar evaluatie dat een stofgerichte aanpak het meest effectief is om de milieubelasting verder terug te dringen en om nieuwe normoverschrijdingen te voorkomen. In het actieplan worden vooral generieke maatregelen voorgesteld.

De terugkoppeling tussen toelating en monitoring die in het concept actieplan wordt voorgesteld is een gunstige ontwikkeling, omdat hiermee stoffen die een hoge milieubelasting veroorzaken vanzelf worden opgespoord. Wel moet rekening gehouden worden met het feit dat normoverschrijding bij de meest giftige stoffen vaak niet (routinematig) gemeten kan worden (concentraties beneden de detectielimiet kunnen al relevant zijn). In de door het actieplan voorgestelde aanpak blijven deze

stoffen buiten schot, omdat de gebruikte analysetechnieken voor deze stoffen ontoereikend zijn. Daarom ligt het voor de hand de analysetechnieken op peil te brengen en intussen de monitoring te baseren op een combinatie van metingen en modelberekeningen.

Maatschappelijke initiatieven benutten.

Op dit moment is op de helft van alle meetlocaties sprake van normoverschrijdingen. Het concept actieplan introduceert daarom het 'emissiereductieplan' waarmee de overheid samen met het bedrijfsleven de overschrijdingen gaat terugdringen, wanneer een verband met de toepassing van een gewasbeschermingsmiddel aannemelijk is. Om vast te stellen of zo'n verband aannemelijk is, dienen de oorzaken van veel gemeten en/of berekende overschrijdingen te worden onderzocht. Hierbij kan de overheid bestaande maatschappelijke initiatieven benutten, zoals dat in samenwerkingsprojecten als 'Schone Bronnen' is gebeurd. Zoals al aangegeven in het concept actieplan is een adequate monitoring hierbij onontbeerlijk. Het PBL meent dat aan adequate monitoring een tweetal voorwaarden moet worden verbonden:

- de monitoring richt zich op het hele watersysteem, niet alleen de KRW-waterlichamen, en
- nieuwe stoffen die op de markt gebracht worden, moeten erin worden opgenomen.

Ook voor de bescherming van werknemers kan de overheid aansluiting zoeken bij bestaande maatschappelijke initiatieven van werknemers- en werkgeversorganisaties (LTO), productschap Tuinbouw en de fabrikanten van gewasbeschermingsmiddelen.

Verschillende normstelsels harmoniseren

Zoals blijkt uit de PBL-evaluatie van de nota Duurzame gewasbescherming zijn normoverschrijdingen vaak het gevolg van verschillen tussen de normen die worden gehanteerd in het toelatingsbeleid en in het waterkwaliteitsbeleid. Daarom is het belangrijk om de harmonisatie van deze normen in Europees verband op de agenda te houden.

Driftreducerende maatregelen

Een van de meest concrete maatregelen van het concept actieplan is het verminderen van de drift met 75 procent op het gehele perceel door technische aanpassing van spuitmachines. Deze maatregel zal de belasting van het oppervlaktewater naar verwachting inderdaad doen afnemen, en is bovendien goed te handhaven. Gebrekkige naleving van driftreducerende maatregelen is één van de knelpunten die het PBL constateerde bij de evaluatie van de Nota Duurzame Gewasbescherming. PBL vraagt wel aandacht voor de meest giftige stoffen die alleen onder voorwaarde van nog grotere driftreductie (dan 75%) zijn toegelaten.

Het PBL wijst daarnaast op een alternatief voor het gebruik van driftreducerende spuitdoppen dat bovendien beter te handhaven is: verbreding van de teeltvrije zone. Een verbreding van de teeltvrije strook langs het water draagt daarnaast bij aan de aantrekkelijkheid van en de biodiversiteit in het landelijk gebied (ruimte voor de aanleg van voorzieningen zoals voetpaden). Deze maatregel is bovendien in lijn met het EU-voorstel om het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid te vergroenen door 7% van het akkerland voor natuur te reserveren (zogenoemd ecologisch aandachtsgebied).

Bescherming van omwonenden

Het concept actieplan verwijst naar regelgeving in het kader van de Ruimtelijke Ordening die mede is bedoeld om blootstelling van omwonenden aan gewasbeschermingsmiddelen tegen te gaan.

Daarnaast komt een rapport van de Gezondheidsraad ter sprake over hetzelfde onderwerp dat eind dit jaar uitkomt. Het PBL wijst erop dat de huidige regelgeving alleen geldt bij nieuwbouw.

Onduidelijk is of de maatregelen waar het concept actieplan naar verwijst (bijv. teelt- of spuitvrije zones) ook gelden bij bestaande gevallen. Het PBL stelt voor om evenzeer aandacht te besteden aan de blootstelling van bewoners van bestaande woningen.

Evaluatie van het actieplan

Het concept actieplan stelt dat voor de evaluatie van het actieplan de indicator HAIR 2010 (een Europees geharmoniseerd model om de milieubelasting van gewasbeschermingsmiddelen te berekenen) zal worden gebruikt om trends in gebruik en milieubelasting te berekenen. Het is echter onduidelijk wat hierbij de referentie is. Het concept actieplan stelt namelijk geen doelen voor gebruik, noch voor milieubelasting. De evaluatie zou bovendien naast de gevolgen van het beleid voor het milieu, ook doelen op gebied van geïntegreerde gewasbescherming en de economische gevolgen voor de agrarische sector moeten meenemen.